

GREENING OF DEVELOPING PRE-SCHOOL ENVIRONMENT

The article is devoted to the creation of preschools developmental environment to familiarize children with the natural environment and the formation of their natural ecological competence. In particular, the possibility of using the method disclosed environmental projects involving pre-school children and their parents to the greening of developing pre-school environment.

Key words: developing environment, greening, environmental project method, ecological path.

УДК 372.032

Косарева О.І.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО Я ОБРАЗУ ДИТИНИ: ОПИС ТЕХНІКИ

У даній статті викладений опис техніки, що застосовується для формування позитивного Я образу дитини, оптимізації батьківсько-дитячих взаємин та стосунків між подружжям.

Ключові слова: Я образ дитини, корекційна техніка, батьківсько-дитячі взаємин, подружні стосунки.

Нині в нашій країні спостерігається значне збільшення проблемних сімей, що призводить до соціально-психологічної та педагогічної дезадаптації дітей. Ця тенденція вимагає розширення кола послуг як батькам, так і дітям з боку вихователів, психологів та соціальних педагогів з метою забезпечення розвитку й охорони психічного та соматичного здоров'я. Така соціальна ситуація вимагає спеціальних програм освіти батьків і педагогів, що пов'язано із суттєвими ускладненнями в особистісному розвитку дітей.

Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних психологів та психотерапевтів (А.Адлера, Е.Берна, Дж.Боулбі, Д.Віннікот, М.Кляйн, О.Захарова, М.Лісіної, А. Співаковської) свідчить, що фактори порушень особистісного розвитку дитини, можуть бути поділені на такі групи: помилки сімейного виховання, порушення стосунків у подружній парі, негативні типи батьківсько-дитячих взаємин, дисгармонійний розвиток одного з членів сім'ї [2; 5]. Тому корекція особистісного розвитку дитини як частини сімейної системиможе здійснюватися у вигляді індивідуальної роботи з окремими членами сім'ї або з сім'єю в цілому. Оптимальним варіантом, безумовно, є робота зі всією сімейною системою для досягнення позитивних змін у кожного її члена.

Сімейне виховання є сферою життєдіяльності подружжя, в якій перманентно відтворюється об'єктивна конфліктна ситуація. Причиною її виникнення може бути конкурентна позиція кожного з подружжя, що прагнуть до задоволення своєї потреби в персоналізації в процесі виховання дитини (А.Петровський, В.Петровський) [4]. Умовою конструктивного подолання цієї конфліктної ситуації є позитивні стосунки між подружжям, їх готовність та прагнення вирішувати суперечки в міжособистісних стосунках, не пов'язаних з їх дитиною, тобто ефективна персоналізація в системі їх подружніх стосунків. Поведінка такого подружжя в якості батьків характеризується як партнерська взаємодія [4]. Спільна виховна єдність батьків виступає умовою формування особистісного розвитку дитини. І, навпаки, як зазначається в експериментальному дослідженні О.Шапатіної [6], наявність напруги в подружніх стосунках не долається, а вирішується як деструктивний міжособистісний конфлікт між батьками. Відображення таких ситуацій в психіці дитини є причиною порушення Я образу дитини.

Метою нашої статті є опис техніки, що застосовується для формування позитивного Я образу дитини, оптимізації батьківсько-дитячих взаємин та стосунків між подружжям.

На початку роботи з сім'єю здійснюється корекція міжособистісних стосунків у подружній парі за допомогою прихованого мотиву "впливу на дитину". Це дозволяє підвищити відповідальність батьків за їх поведінку у сімейній системі, подолати бар'єри спілкування з дитячим психологом, налагодити позитивні стосунки між подружжям. Батькам пропонується відвідувати психолога декілька разів, ніби для "репетиції". Завдання психолога на цьому етапі полягає в оптимізації міжособистісних взаємин в батьківській парі, узгодження їх виховних позицій, пропрацювання міжособистісних конфліктів.

Вплив на подружжя заснований на ефекті непрямого, опосередкованого впливу. Коли мова йде про спрямований вплив, то мається на увазі, що суб'єкт, який здійснює вплив, ставить перед собою усвідомлене завдання добитися від об'єкта впливу конкретного результату. Як зазначає В.Петровський: "...в такого роду впливах можна виділити дві форми: пряму, при якій суб'єкт впливу відкрито висуває ті чи інші вимоги, та непряму, коли суб'єкт, прагнучи змінити поведінку іншого, перетворює середовище з розрахунком на отримання потрібних йому відкупів (від елементарних рухових відповідей до зміни особистісних характеристик іншого) в обох випадках вплив та взаємодія співвідносяться один з одним як ціль та засіб" [4, с.16].

Реалізувати безпосередній прямий вплив на батьків важче через їхній опір. Тому основним засобом корекції подружніх стосунків та особистості дитини в запропонованій техніці є непрямий вплив. В присутності дитини, зайнятої "спеціальним завданням" (будь-яке цікаве завдання) батьки за пропозицією психолога повинні відтворити заздалегідь підготовлену та відпрацьовану розповідь про свою дитину. Розповідь повинна бути композиційно та логічно завершеною та містити у собі виключно правдиву, але тільки позитивну інформацію про дитину. Висловлювання батьків не повинні містити у собі прихованої критики (висловлювань типу "в принципі він слухняний..."), мовних конструкцій "так..., але...". Основні позиції обох батьків, емоційні та поведінкові реакції в процесі розповіді також повинні бути узгоджені. Дитина, що знаходиться в цій кімнаті, має можливість чути розповідь про себе, але не звернену до себе, а до іншого дорослого, який є в очах її батьків значущою особою.

Спільна робота психолога та батьків над змістом та формою розповіді, яка спрямована на покращення комунікацій у подружжя завершується лише в тому випадку, якщо:

- між подружжям узгоджені виховні стратегії та сімейні правила;
- розподілена відповідальність між членами сім'ї;
- стосунки здійснюються без претензій один одному.

Нижче пропонуємо опис застосування техніки формування позитивного Я образу дитини та покращення взаємин в сім'ї.

На першу зустріч психолог запрошує обох батьків. У випадку, якщо один з батьків прийти не може, то психолог повинен наполягти на необхідності спільного візиту, інакше робота проводиться не буде. Під час первинного інтерв'ю вирішується два завдання:

- 1) психолог знайомиться з батьками дитини, збирає інформацію про сім'ю, про поведінку та особливості дитини;
- 2) формування довіри до психолога та створення психотерапевтичного альянсу.

Крім того, психолог в загальних рисах інформує батьків про роботу, що планує здійснювати і укладає контракт з батьками про спільні візити.

Під час другої та третьої зустрічі проводиться діагностика батьківсько-дитячих взаємин: батькам пропонується заповнити опитувальник АСВ Е. Ейдемільера, В. Юстіцкісата написати твір про дитину. Для діагностичного обстеження дитини застосовуються проєктивні методики "КМС – кінетичний малюнок сім'ї" Р. Бернса, С. Кауфмана та "Фільм-тест" Р.Жиля [1; 3]. Вибір вище вказаних методик обумовлений тим, що отримані з їх допомогою результати, дозволяють діагностувати батьківсько-дитячі взаємини за уявленнями батьків та дітей.

Крім отримання діагностичної інформації на цьому етапі роботи також вирішується завдання підвищення відповідальності батьків за результати психокорекційної роботи:

діагностичні процедури, залучення до роботи обох батьків – все це свідчить про обґрунтованість та надійність результатів корекційної техніки.

На четвертій зустрічі батькам повідомляється про те, що за результатами психодіагностичного обстеження в якості психологічного впливу застосовується техніка, суть якої полягає в наступному: батькам необхідно підготувати 30-хвилинну завершену за формою розповідь про їх дитину. Батькам повідомляються вимоги до складання розповіді:

- інформація про дитину повинна бути виключно позитивною;
- розповідь має містити опис справжніх правдивих подій;
- розповідь не повинна містити підтексту;
- відсутність у розповіді мовних конструкцій типу "так, але...";
- узгодженість батьківських позицій в оцінках, без суперечностей.

Батькам необхідно повідомити, що позитивний результат можливий тільки за умов дотримання всіх перерахованих вимог. На наступному етапі відбувається репетиція розповіді. З цього моменту власне і починається корекційна робота з батьківською парою. Вона може продовжуватися декілька зустрічей і завершується лише в тому випадку, якщо розповідь буде повністю відповідати вимогам психолога. Розповідь про дитину виступає як предмет спільної діяльності батьків. Предметом діяльності психолога на цьому етапі є зміни у стосунках батьків: єдині виховні позиції, лабільність, згуртованість. Тривалість підготовчого етапу (робота з подружжям над змістом та формою розповіді) буде залежати від таких факторів:

- 1) особливості міжособистісних стосунків між подружжям;
- 2) домінування психологічних якостей у кожного з батьків;
- 3) наявність психологічних проблем у когось з батьків, що вирішуються за рахунок дитини.

Негативними чинниками у стосунках між подружжям, що негативно впливають на створення ефективної розповіді, можуть бути:

- неусвідомлена "боротьба за владу";
- невідпрацьовані механізми прийняття рішення та узгодження позицій;
- нерозвинутість навичок міжособистісного спілкування.

Особистісними особливостями батьків, що негативно впливають на ефективність їх спільної діяльності на підготовчому етапі, є: ригідність, різні типи акцентуації характеру, невротичні прояви, низький рівень інтелектуального розвитку, нарцистична ураженість. Особистісні проблеми батьків, що вирішуються за рахунок дитини, пов'язані перш за все з незадоволеністю значущих для кожного з них індивідуальних потреб та мотивів. На дитину дуже часто проєктуються невирішені проблеми. Дитина при цьому сприймається як засіб досягнення незадоволених потреб та мотивів, таких як: незадоволеність матеріальним становищем; потреба в соціальному визнанні; бажання утримати партнера в шлюбі; потреба у досягненнях.

Всі ці вище означені фактори проявляються як в процесі складання розповіді, так і в процесі її "репетиції". Фіксуєючи їх різні вербальні та невербальні прояви, психолог отримує важливу діагностичну інформацію, на основі якої планується зміст і тривалість підготовчого етапу. Показником переходу до наступного етапу є позитивна зміна фіксованих параметрів та повідомлення батьків про покращення у стосунках.

На завершальному етапі на прийом запрошуються батьки та дитина. Дитині дається будь-яке індивідуальне завдання (малювання, складання мозаїки, конструктора, пазів, розмальовки та ін.) та повідомляється, що під час того, коли вона буде зайнята виконанням завдання, психолог буде розмовляти з її батьками. Всі присутні розміщуються в кімнаті так, щоб психолог міг спостерігати і за поведінкою батьків, і за поведінкою дитини. Психолог звертається до батьків із проханням розповісти про дитину те, що вони самі вважають у ній найголовнішим і найважливішим. У більшості випадків час виконання дитиною завдання збігається з часом звучання розповіді. Після завершення розповіді психолог дякує батькам за

повідомлення. Контрольна зустріч призначається через 1,5 – 2 місяці, на якій психологу повідомляються всі зміни, що відбулися в сімейній системі.

Отже, описана техніка є ефективною у вирішенні завдань формування позитивного Я образу дитини, оскільки суперечності у взаєминах між подружжям продукують прагнення до персоналізації в дитині, що в свою чергу породжує конфлікти між всіма членами сім'ї. Можливість забезпечення позитивної динаміки в образі Я розширяє межі застосування даної методики, перетворюючи її в інструмент корекції батьківсько-дитячих взаємин та стосунків між подружжям.

Перспективу нашого дослідження ми вбачаємо в аналізі впливу дитини на розвиток батьківсько-дитячих взаємин та розробці виховних методів для корекції образу сім'ї у подружжя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Эйдемиллер Э.Г. Методы семейной диагностики и психотерапии / Э. Г. Эйдемиллер. – М.: Фолиум, 1996. – 242 с.
2. Захаров А.И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка / А.И. Захаров– М.: Просвещение, 1986. – 128 с.
3. Методи вивчення сім'ї: Науково-методичні матеріали / Уклад.: І.М.Трубавіна, Н.А.Бугаєць; Укр. держ. центр соціальних служб для молоді. – К.: УДЦССМ, 2001. – 68 с.
4. Психология воспитания: Пособие для методистов дошкольного и начального школьного образования, преподавателей, психологов / Под ред. В.А.Петровского. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 267 с.
5. Спиваковская А.С. Психотерапия: игра, детство, семья. Том 1, 2 / А.С. Спиваковская – М.: ООО Апрель Пресс, 1999. – 216 с.
6. Шапатина О.В. Динамизация супружеских отношений как фактор коррекции личностного развития ребенка // На пути к практической психологии: междисциплинарные исследования. Сб.науч.статейпод ред. О.В.Лавровой и С.В.Березина. – Самара: Изд-во Сам ГУ, 1999. – С. 384-389.

Косарева О.И.

ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗИТИВНОГО Я ОБРАЗА РЕБЕНКА: ОПИСАНИЕ ТЕХНИКИ

В данной статье описана техника, которая используется для формирования позитивного Я образа ребенка, оптимизации родительско-детских взаимоотношений и отношений в супружеской паре.

Ключевые слова: Я образ ребенка, родительско-детские отношения, супружеские отношения.

Kosareva O.I.

FORMATION OF THE POSITIVE SELF-IMAGE OF A CHILD: DESKRIPTION OF THE APPROACHE

The technique that is used for the formation of hepositive self-imageof a child, optimization of the parent-child interrelation sandin a marriedcoupleisgiveninthearticle.

Key words: self-imageof a child, parent-child interrelationships, maritalrel ations.